

РЕЦЕНЗИЯ
от проф. Кирил Топалов
за обявения конкурс за “доцент” по специалността
“Българска литература” (Литература на Българското
възраждане) – 05.04.02 с единствен кандидат д-р
Недка Капралова

На конкурса за доцент кандидатката д-р Недка Неделчева Капралова, известен и утвърден учен в областта на литературата и културата на Българското възраждане, се представя с монографията „И ще господарува мъжът ти над теб. (Още за жените в културата). Елисавета Караминкова – светъл образ от Българското възраждане”, както и с поредица от приносни публикации и участия в международни и национални научни форуми и научни програми.

Както става ясно от приложената автобиографична справка, Недка Капралова работи в Института за литература при БАН, направление „Литература на Българското възраждане” (от 1. II. 1988), като владее френски, руски и английски. В тази справка впечатлява фактът, че тя е магистър не само на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, който завършва през 1985 г., но и на Свободния университет в Брюксел, специалност „История, култури и общества”, където през 2000 г. става магистър по философия и литература. През 1999–2000 г. Недка Капралова защитава магистратура и в Свободния Брюкселски университет в Белгия, в специалност „История и култура на съвременните общества” към Факултета по философия и литература.

През 2008 г. тя защитава докторска дисертация на тема «Livres et lecteurs à l'aube des Temps modernes (la souscription en Bulgarie à la fin du XVIIIe et au début du XIXe siècle)» в университета на Артуа, Арас, Франция, като на следващата, 2009 г., дисертацията ѝ е утвърдена от ВАК.

Кандидатката посочва и респектиращи като брой и качество специализации: през 1997 – в Лабораторията по

социална антропология, в Колеж дьо Франс в Париж, по индивидуалния проект „Традицията на българската женска инициация“; пак през 1997 г. – в Свободния Брюкселски университет, по социология на литературата, под ръководството на проф. Пол Арон, ръководител на катедрата по романски литератури; през 1998–1999 г. – в Докторантската школа по социални науки на Франкофонската университетска агенция (AUF) за Централна Европа в Букурещ. Има шанса през 2002 г. да работи в Националната библиотека „Франсоа Митеран“ и Националните архиви по темата на книжовното спомоществователство през 18–19 век, а през 2005 г. отново в Националните архиви по темата „Книги и читатели на прага на новото време: спомоществователството“.

От приложената справка става ясно и че кандидатката е работила като ръководител или съорганизатор и участник в редица национални и международни проекти.

Всичко това представя д-р Недка Капралова не само като учен, който амбициозно и последователно е изграждал своите качества и идентичност, но и като редовен и активен участник в научния живот на хуманитарната общност, имаща отношение към проблематиката на възрожденската литература и въобще духовна култура.

Основният хабилитационен труд, с който кандидатката се представя на конкурса за доцент - „И ще господарува мъжът ти над теб. (Още за жените в културата). Елисавета Караминкова – светъл образ от Българското възраждане“ – не само е посветен на един много сериозен проблем в хуманитаристиката (както впрочем това личи и от приложената библиография), но и ни предлага един наистина нов и оригинален прочит на женския глас в дълголетната българска култура. През последните години и в чуждестранната, и в българската наука се писа немало в това проблемно поле и разглеждането му стана съществена част от общия корпус от текстове, изследващи мястото на жената в обществото. Но не мога да не подчертая, че подобни обобщаващи

женската инициация трудове в българската наука се появяват изключително рядко, и това е, което придава особената тежест на предложения ни основен хабилизационентекст.

Като изключим неизбежните уводни думи, в които авторката очертава параметрите и същността на изследването си, основната част на труда на Капралова е разделена на два главни дяла – „Женската инициация – езотерично и социално явление (битие)” и „Архив на семейство Елисавета и Христо Караминкови”. Ограниченият обем на рецензията не позволява подробно разглеждането на всички засегнати проблеми (което приемам по принцип за успешно), затова ще се спра на по-важното в методологическия подход и реализацията на това изследване. От първия дял става ясно, че авторката е проучила голям обем архиви и теренни изследвания, като не само е натрупала солидна ерудиция в полето на етнологията, но и е успяла да организира плодотворните знания около проблематиката, която я интересува. Очевидно основен методологически старт ѝ дават трудовете на Вл. Проп, които тя изцяло познава, владее и използва успешно като основен и плодоносен теоретичен модел, доказал през изминалите десетилетия несъмнените си качества и опровергал разпространеното мнение (което нашият учител Петър Динеков обичаше да повтаря и което между другото, признавам, че и аз споделям, но Проп очевидно е от щастливите изключения!), че всяка теория живее не повече от десетина-петнайсет години и авторът ѝ обикновено надживява. Изследвайки мястото на жената в семейната и календарната обредност в общата рамка на структурирането на традиционното културно пространство на мъжко и женско, тя търси отговори на съвсем логични въпроси: „Дали трябва да се (...) приеме категоричното отхвърляне на каквато и да е роля на жената в дълговечния човешки развой, което едва ли би било реално? Или още по-конкретно: какво се крие зад пълното отрицание на жената в ценностен план? И дали това отрицание на истина може да

е така пълно и категорично, оттук и дали и доколко е убедително?” (с. 11). Аргументирано тя намира отговорите в различни посоки – и в основната медиаторна роля на жената както в календарните, така и в семейните обреди (с централната ѝ роля не само в обредите около и след раждането, но и в сватбените, погребалните и мн. други обреди), и в ролята ѝ на биологически и интелектуален продължител на рода, на медиатор между света на живите и света на мъртвите, и в цялостната ѝ роля при отглеждането на детето от първия му ден до пълнолетие, че и по-късно, и в т.н. „погани” празници, и във функцията на езотеричното в женското посвещаване, и в ролята на жената през матриархата (където се крият корените на ключовото място на жената в семейната обредност), в спецификата на семантиката и механизма на женската инициация, в библейските интерпретации на ролята на жената (и в особения акцент върху ролята и разноликостта на женското знание), в сложната конфигурация на нейното присъствие между „правоверието” и „суеверието”, в изконното присъствие на посветените жени в културния живот на социума (в потвърждение на тезата за техния статус на уважавани личности), в изводите си от обстояния анализ на двата антропогонични библейски мита (в подглавата „Женското знание и библейският аналог”), в отношението на църквата към съпружеските задължения на жената като младемайка и т.н.

По-различна като методология от интересната теоретическа част на изследването е последната подглава на този дял – „Социалното в женската инициация: образът на възрожденката Елисавета Караминкова”. Текстът ни въвежда в интригуващото епистолярно общуване между една обяснима за периода на Възраждането будна, образована и мъчеща се да бъде, доколкото обстоятелствата ѝ позволяват, духовно еманципирана жена и нейния съпруг, също представителен за това време „господаруващ” над жена си мъж. Според самата авторка – „Анализът на тези писма, съпоставени с официалните материали от епохата,

позволяват да се проследи механизмът на социално-битовото женско посвещаване вече в по-ново време, както и съществуващото напрежение между норма и реалност, между етикета и това, което е зад него.” (с. 81)

Погледнато в контекста на съвременната българска наука, в този дял като цяло изследването прибавя своите евристични усилия към постиженията на доказали своята дълбока компетентност в това и в сродни културологически полета специалисти, като Милена Кирова, Румяна Дамянова, Надежда Александрова и др.

Несъмнен принос е и публикуването на архива на сем. Елисавета и Христо Караминкови – един богат масив от слова на Елисавета и писма между двамата съпрузи и други членове на двата рода, даващ и сам по себе си богат материал за научни изследвания. Писмата на Караминкова са естествен корпус от аргументи за тезата на Недка Капралова и съвсем основателно стават част от нейното изследване, защото хвърлят интересна светлина върху мисленето – най-вече женското – през XIX век. Наред с докторското ѝ изследване на спомоществователството (което би трябвало да бъде издадено) хабилитационният ѝ труд ще е още един важен нейн принос в изследване на литературата и културата на Българското възрождение.

Намирам за приносни – в различна степен – и на приложените в комплекта с документи публикации на д-р Капралова (на български и на френски): „La souscription pour des livres traduits du français au XIXe siècle”, „Хоризонти на очакване и поле на рецепцията: за писмениците през Възраждането”, „Носталгия и усилия: една антология на класическата българска поезия на френски език”, както и онези от библиографски приведените нейни публикации, които успях да намеря. Смятам за обективна направената от авторката кратка справка за приносния характер на двете монографии, които е написала – докторската и хабилитационната.

С оглед всичко гореизложено, като рецензент на обявения конкурс за “доцент” по специалността “Българска

литература” (Литература на Българското възраждане) – 05.04.02, смятам кандидатурата на д-р Недка Неделчева Капралова за напълно успешна и предлагам на почитаемото жури да ѝ присъди научно звание „Доцент”.

13.01.2012

Проф. д-р Кирил Топалов

Трудът на Недка Капралова е сериозен, темата е огромна, но тя е намерила начин да организира и наблюденията, и фактоизследването ѝ